

УДК 378:37.013-057.875

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-2.23>**Ю. Ю. Пологовська**викладач кафедри географії
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто проблему формування профорієнтаційної компетентності як складової частини професійної компетентності майбутніх вчителів географії. Наведено підходи до трактування сутності профорієнтаційної компетентності вчителя та встановлено, що досліджуваний феномен являє собою системну особисту освіту, інтегруючи профорієнтаційні знання та уміння, практичний досвід, особисті і професійні якості, що забезпечують ефективність виконання профорієнтаційних функцій в майбутній професійній діяльності. На основі аналізу наукових досліджень визначено структуру профорієнтаційної компетентності, яка зумовлена компонентами, що є відображеннями системи професійної орієнтації (профпросвітницька, профдіагностична, профконсультаційна, професіографічна компетенції). Розкрито мету, зміст, форми та методи навчання, які сприяють її формуванню у студентів-педагогів. Розглянуто зв'язок між структурою і змістом фахової підготовки та процесом формування й розвитку профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії. Визначено, що процес становлення профорієнтаційної компетентності у закладах вищої освіти передбачає поступове ускладнення як змісту навчального матеріалу, так і профорієнтаційної діяльності на кожному наступному році навчання. Він включає етап фундаментальної теоретичної підготовки, що сприяє формуванню когнітивних компонентів профорієнтаційних знань і вмінь, та практичної підготовки, забезпечує розвиток операційно-діяльнісних профорієнтаційних знань і вмінь. Встановлено, що реалізація цільової домінанти на кожному з перерахованих етапів передбачає застосування оптимально поєднаних методів, засобів, форм, технологій навчання та видів діяльності, що сприяють формуванню цілісної, внутрішньо мотивованої готовності студентів до профорієнтаційної діяльності. Основними педагогічними шляхами становлення профорієнтаційної компетентності визначено введення майбутніх педагогів в діяльність вчителя-організатора профорієнтаційної діяльності через зміст навчальних дисциплін, моделювання профорієнтаційної діяльності вчителя та безпосереднє залучення до здійснення профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді під час виробничих практик. Обґрунтовано доцільність використання інноваційно-педагогічних технологій у системі фахової підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності.

Ключові слова: профорієнтаційна компетентність, фахова підготовка, зміст, форми та методи формування профорієнтаційної компетентності.

Постановка проблеми. Відповідно до положень Концепції Нової української школи, Нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі, Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті та інших нормативних документів посилюється ключова роль школи у професійному визначенні старшокласників. Старша школа повинна забезпечувати не тільки предметну підготовку здобувачів повної загальної середньої освіти, а й створювати сприятливі умови для розвитку творчої, професійно орієнтованої особистості. Зазначені вимоги визначають потребу у підготовці вчителів нової генерації, які не лише володіють теорією та методикою викладання фахових дисциплін, а й вільно орієнтуються у світі сучасних професій, здатні надавати кваліфіковану допомогу учням у процесі професійного самовизначення, розробляти та корегувати їхню індивідуальну освітню траєкторію з урахуванням індивіду-

альних здібностей, можливостей та інтересів. Все це зумовлює проблему формування відповідного рівня профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів, що є окремою складовою частиною професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук ефективних шляхів підготовки студентів до профорієнтаційної роботи у школі здійснювали В. Андарало, М. Благінін, Г. Бондаренко, К. Жубаєв, С. Золотухіна, В. Зінченко, Х. Процко, В. Романчук, М. Свіржевський, Б. Федоришин, В. Харламенко, Н. Ховрич, Н. Шадієв, Л. Шмигірілова, М. Чіталін, М. Янцур та інші. Вивченню проблеми підготовки майбутніх вчителів до організації профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання присвячені праці Т. Борисової, С. Клімова, І. Назімова, Є. Павлютенкова, Н. Пономарьової, Б. Федорішина, С. Чистякової, Х. Харламенко, І. Чорної, М. Чумака та інших. Водночас проблема

виявлення й обґрунтування складників змісту, форм та методів формування вищезазначеної компетентності у майбутніх вчителів географії в процесі фахової підготовки ще не отримала достатнього висвітлення та практичного вирішення.

Мета статті – розкрити зміст, форми та методи навчання у закладах вищої освіти, що сприяють формуванню профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час профорієнтаційну компетентність не розглядали як окрему складову частину професійної компетентності. Науковцями, які з урахуванням світової системи освіти обґрунтували необхідність підготовки майбутніх учителів до профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу, були Х. Процько, А. Шайкова, Т. Борисова. Нині актуальність досліджень в цьому напрямі підвищується у зв'язку з переходом школи на профільне навчання. Досліджуючи сутність профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя, вчені наразі не дійшли єдиного висновку. Водночас вони розглядають її як здатність до профорієнтаційної роботи на основі сформованої системи знань і вмінь. Х. Процько під профорієнтаційною компетентністю розуміє «<...>інтегративне особистісне утворення, яке зумовлює здатність майбутніх учителів технологій виконувати професійні функції в процесі здійснення профорієнтаційної роботи в загальноосвітній школі, враховуючи потреби ринку праці та створюючи умови для професійного самовизначення особистості учнів» [11]. В. Зінченко профорієнтаційну компетентність розглядає як «<...>комплекс особистісних можливостей педагога, які дозволяють йому ефективно і доцільно реалізовувати цілі і завдання профорієнтаційної роботи» [5]. В. Харламенко визначає профорієнтаційну компетентність як «<...>інтегративну систему, яка містить здатність майбутніх учителів здійснювати професійні функції у процесі профорієнтаційної роботи, враховуючи різні освітні потреби учнів, забезпечуючи обґрунтоване спрямування професійного самовизначення та створюючи умови для його здійснення» [16]. П. Дмитренко та І. Косяк трактують категорію «профорієнтаційна компетентність» як «<...>системну особисту освіту, інтегруючи профорієнтаційні знання, уміння, практичний досвід, особисті і професійні якості, що забезпечують ефективність виконання профорієнтаційних функцій в майбутній професійній діяльності» [3].

Профорієнтаційну компетентність майбутніх вчителів географії складають компоненти, які відображають структуру системи професійної орієнтації. Такими компонентами є профінформаційна (профпросвітницька), профдіагностична, профконсультаційна, професіографічна компетенції

[5]. З точки зору методології формування профорієнтаційної компетентності науковці виділяють мотиваційний, когнітивний та рефлексивний компоненти. Х. Процько вважає, що компонентна структура профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя технологій включає «ключові змістовні компетентності, які визначаються як здатність усвідомлювати зміст професійної діяльності в процесі здійснення професійної орієнтації учнів і складаються з мотиваційної, когнітивної та рефлексивної компетентностей, та операційно-діяльнісної компетентності – здатність виконувати визначені професійні задачі в навчально-виховному процесі, складниками якого виступають діагностична, прогностична, конструктивна, організаційна, комунікативна, технологічна, коригуюча та дослідницька компетентності» [11]. На нашу думку, у структурі профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії доцільно, крім мотиваційного, когнітивного і рефлексивного компонентів, виділити ще операційно-діяльнісний та емоційно-вольовий.

Формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії здійснюється через зміст фахової підготовки і полягає у визначенні мети, шляхів і засобів їх логічної послідовної реалізації та кінцевого результату. Серед основних педагогічних шляхів її становлення є введення студентів-педагогів в діяльність вчителя-організатора профорієнтаційної діяльності через зміст навчальних дисциплін, моделювання профорієнтаційної діяльності вчителя (квазіпрофесійна діяльність під час занять), безпосереднє залучення до здійснення профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді під час виробничих практик.

Становлення профорієнтаційної компетентності в процесі фахової підготовки включає два етапи. Перший – фундаментальна теоретична підготовка, другий – практична підготовка на базі виробничих практик. Формування когнітивних компонентів профорієнтаційних знань і вмінь відбувається під час теоретичного навчання, а операційно-діяльнісних – у виробничому процесі. Підготовка майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної діяльності включає такі складники: навчальні дисципліни психолого-педагогічної та науково-предметної підготовки, навчальні і виробничі практики.

До блоку дисциплін психолого-педагогічної підготовки згідно з навчальним планом спеціальності 014.07 Середня освіта («Географія») НПУ імені М.П. Драгоманова входять предмети психолого-педагогічного циклу («Психологія», «Педагогіка»), які дають можливість конкретизувати наявний досвід студентів, збагатити його науковими знаннями з педагогіки і психології, сформувати уявлення про профорієнтаційну діяльність вчителя, первинні профорієнтаційні

вміння під час вирішення практичних завдань, та предмети методичного циклу («Методика навчання географії», «Сучасні педагогічні технології на уроках географії»), що сприяють поглибленню теоретичних знань з основ профорієнтації, формуванню й систематизації умінь з організації профорієнтаційної роботи, оволодінню методиками її проведення. Головною детермінантою ефективного формування первинної системи когнітивних знань і вмінь у структурі профорієнтаційної компетентності під час вивчення вищезазначених дисциплін є дотримання принципу наступності теорії та практики, що реалізується на всіх етапах освітнього процесу, а також спрямування проведення занять на реальні умови майбутньої професії. Аналіз навчально-методичних комплексів цих професійно орієнтованих дисциплін свідчить про реалізацію у НПУ імені М.П. Драгоманова профорієнтаційної спрямованості їх змісту та викладання. Вивчення психологічних аспектів проведення профорієнтаційної роботи з школярами передбачене у розділі «Вікова та педагогічна психологія» курсу «Психологія». Введення у профорієнтаційну діяльність вчителя відбувається через опанування змісту модуля «Теорії виховання» дисципліни «Педагогіка» під час вивчення питань трудового виховання та організаційних форм виховної, позакласної роботи. Зміст дисципліни «Методика навчання географії» сконцентрований довкола загальних основ методики навчання та методики навчання окремих курсів географії у середній школі, а знайомство майбутніх вчителів географії з особливостями професійної діяльності в системі профорієнтації передбачається під час вивчення форм профорієнтаційної роботи з учнями у позаурочний час та профорієнтаційних можливостей профільного навчання [4]. Проте протягом останніх років в системі фахової підготовки майбутніх вчителів географії спостерігається переорієнтація навчального освітнього процесу на поглиблення професійно профільованих знань, умінь і навичок в предметній галузі (у фундаментальних розділах географії). Тому, на нашу думку, підвищенню якості підготовки студентів-географів до профорієнтаційної діяльності сприятиме забезпечення профорієнтаційної спрямованості змісту і викладання дисциплін науково-предметної та поглибленої фахової підготовки.

Практична підготовка студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього ступеня і має на меті набуття ними відповідних професійних навичок та вмінь. Її організаційна система згідно з навчальним планом спеціальності 014.07 Середня освіта («Географія») НПУ імені М.П. Драгоманова включає *навчальні* (навчальні практики з дисциплін науково-предметної підготовки (1–3 курс), навчальну педагогічну (3 курс)) та *виробничі*

(виробничу (4 курс), виробничу педагогічну (1 курс навчання за освітнім ступенем «магістр»), науково-педагогічну (1 курс навчання за освітнім ступенем «магістр»), переддипломну (2 курс навчання за освітнім ступенем «магістр»)) *практики*. Кожен вид практики має чітко окреслену мету і спрямування на вирішення конкретних завдань.

Навчальні практики є логічним продовженням аудиторних навчальних занять і дозволяють сформувати навички використання набутих знань у професійній діяльності. Зокрема, під час вивчення дисциплін загальної, науково-предметної підготовки формується система знань духовного та культурного становлення особистості майбутнього педагога. За час проходження навчальних практик у студентів-географів формуються вміння з організації та проведення польових географічних досліджень, обробки зібраної інформації в геоінформаційних системах та їх інтерпретації, роботи з інформаційними джерелами, вирішення професійних завдань (географічних та туристичних). Розвиток дослідницьких умінь і навичок є ефективною умовою якісного викладання географії в закладах загальної середньої освіти та успішної організації різних напрямів позакласної роботи. Організація наукової роботи з учнями за напрямом «Географія» в межах Малої академії наук України, географічного гуртка, підготовка турнірів, олімпіад з географії визнані педагогами найбільш ефективними формами профорієнтації. Виникнення потребнісного мотиву розвиває навички здійснення науково-дослідної роботи з метою ефективної організації профорієнтаційної діяльності. Формування такого підґрунтя забезпечує усвідомлення потреби апробації певної частини профорієнтаційних умінь, комунікативних та організаційних навичок.

Зміст навчальної педагогічної практики на 3 курсі спрямований на закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення педагогічних і психологічних дисциплін, формування професійних компетенцій у майбутніх учителів географії. Вона включає здійснення психолого-педагогічного спостереження за педагогічним процесом, за діяльністю вчителів під час навчальних занять та позакласних заходів, апробацію сформованих професійних знань і вмінь на практиці, знайомство з особливостями організації профорієнтаційної роботи в школі. Як результат передбачається розвиток стійкого інтересу до професії вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті, вибір власного стилю педагогічної, профорієнтаційної діяльності, розвиток умінь складати психолого-педагогічну характеристику учня [12].

Перевірка результативності змісту, форм і методів фундаментальної підготовки у системі формування профорієнтаційної компетентності відбу-

вається під час виробничих практик в закладах загальної середньої освіти. Студенти з пасивних спостерігачів педагогічного процесу перетворюються на активних його учасників, організаторів, демонструючи готовність до виконання професійних обов'язків. Виробнича практика розширює, поглиблює та систематизує фахові знання, уміння і навички, сприяє розвитку стійкого інтересу до майбутньої педагогічної діяльності, виробленню навичок професійної рефлексії. Під час проходження виробничої практики у майбутніх вчителів географії (у контексті нашого дослідження) відбувається систематизація, конкретизація, диференціація, корекція і поглиблення набутих профорієнтаційних знань та умінь. В умовах реального освітнього процесу студенти мають нагоду апробувати власні профорієнтаційні компетентності, сформувати індивідуальний стиль профорієнтаційної діяльності [5].

Завершальним етапом у системі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії є переддипломна практика, що проводиться з метою систематизації, поглиблення та закріплення професійних знань у виробничих умовах, формування умінь і навичок, необхідних для виконання функцій вчителя [2]. Критеріями сформованості феномену дослідження за результатами проходження такої практики є стійке позитивне ставлення до профорієнтаційної роботи, уміння на основі ціннісних пріоритетів професійного самовизначення учнів визначати специфіку профорієнтаційної роботи та розробляти моделі профорієнтаційної діяльності, володіння методиками профорієнтаційної роботи, особиста профорієнтаційна позиція, здатність до рефлексії та саморефлексії. Слід зауважити, що під час проходження студентами-педагогами виробничих практик формуванню у них профорієнтаційних умінь та навичок надається другорядне значення. Профорієнтація розглядається як додаткова виховна робота з учнями в позаурочний час, тому студенти-практиканти фактично не долучаються до активних форм її проведення навіть під керівництвом вчителя. Основними напрямками їх профорієнтаційної діяльності є поширення рекламних матеріалів про навчальний заклад, де вони навчаються, та проведення профорієнтаційних анкетувань за потреби (на вимогу керівництва школи або для підготовки експериментальної складової частини бакалаврських, магістерських робіт).

Узагальнюючи викладений матеріал, можна припустити, що технологія формування профорієнтаційної компетентності включає в себе не два, а три етапи становлення профорієнтаційної компетентності. Це, зокрема, інформаційно орієнтований, квазіпрофесійний та діяльнісний види, кожен з яких є завершеним циклом розвитку профорієнтаційної компетентності. Реалізація цілю-

вої доміанти на кожному з перерахованих етапів передбачає застосування оптимально поєднаних методів, засобів, форм, технологій навчання та видів діяльності студента, що сприяють формуванню цілісної, внутрішньо мотивованої готовності студентів до профорієнтаційної діяльності [5].

Під час становлення профорієнтаційної компетентності використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми навчання та роботи. До традиційних форм навчання відносять лекції, практичні, лабораторні, семінарські заняття, консультації, які передбачають передачу знань, але не завжди формують професійні вміння і навички в майбутніх фахівців. З огляду на це сучасна оптимізація навчального процесу спрямована на зміну змісту навчання та виховання студента, його переорієнтацію не так на знання, як на здатність до їх отримання для особистого, професійного, суспільного розвитку. Дієвим засобом є впровадження в освітній процес закладів вищої освіти інноваційних технологій навчання, які забезпечують наближення професійної підготовки педагогічних кадрів до реальної практичної діяльності та зорієнтовані на особистість студента, його активну участь у саморозвитку, отримання якісних знань, формування професійних умінь тощо. Серед новітніх педагогічних технологій, які, на нашу думку, максимально сприятимуть формуванню профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії, слід виділити ігрові, проєктні технології, технології контекстного та комп'ютерного навчання, що дозволять оптимально враховувати професіографічні вимоги обраної студентами спеціальності, засвоювати навчальний матеріал, закріплювати, діагностувати і коригувати знання, уміння та навички. Кожній з цих технологій властиві особливі методики організації та контролю освітнього процесу, які спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Надзвичайно високу ефективність навчального процесу у системі формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії забезпечує застосування таких методів, форм і прийомів навчальної роботи, як «дерево рішень», «займи позицію», ділова та рольова гра, метод проєктів, case-study, коментування, проблемно-пошуковий метод, метод аналізу і діагностики ситуації, оцінка (або самооцінка) дій учасників, аналіз помилок, колізій, казусів тощо. Розглянемо найбільш ефективні методи.

Рольова гра дає змогу відтворити будь-яку ситуацію в ролях, відпрацювати тактику поведінки, виконання функцій і обов'язків конкретної особи та спонукає студентів до психологічної переорієнтації. У *діловій грі* поєднуються два таких принципи навчання: принцип моделювання майбутньої фахової діяльності, принцип проблемності, що допомагає студентові збагнути і подолати дисбаланс між абстрактною системою професійних

знань, вмінь та реаліями майбутньої професійної діяльності. Модифікаціями ділових ігор є імітаційні та операційні ігри [7].

Концептуальна ідея *проектного навчання* у закладах вищої освіти полягає у системному і послідовному моделюванні, розв'язуванні студентами професійних проблемних ситуацій за допомогою створення і дослідження розробленого проекту з визначенням теоретичного і практичного результатів. Виділяють дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані проекти [1; 17]. Під час підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної роботи найбільш доцільно використовувати ігрові та практико-орієнтовані (навчально-методичні) проектні технології, які сприяють створенню передумов для системно-цілісного сприйняття й освоєння профорієнтаційної діяльності, формуванню вмотивованості та готовності до профорієнтаційної роботи.

Кейс-метод (case-study), метод конкретних ситуацій – метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (кейсів). Відповідно до дидактичної мети виділяють практичні кейси, що відображають абсолютно реальні життєві ситуації; навчальні (аналітичні) кейси, основним завданням яких є навчання; науково-дослідницькі (компаративно-дослідницькі) кейси, які орієнтовані на здійснення дослідницької діяльності [15]. Аналіз реальних ситуацій профорієнтаційного спрямування, які містять кейс, допомагає адаптувати теоретичну модель профорієнтаційної підготовки майбутніх вчителів географії до реального професійного середовища, сприяє внутрішньому стимулюванню їх активності до профорієнтаційної діяльності, успішному засвоєнню профорієнтаційних знань, умінь і навичок та їх використанню на практиці, дозволяє студентам спробувати себе в ролі професіоналів [9].

Підвищенню ефективності формування професійної компетентності сприяє впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій, що передбачає систематичне залучення студентів до індивідуальної, групової, самостійної та науково-дослідної діяльності.

Самостійна робота студентів у вищій школі є багатофункціональною, включає різні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності в межах аудиторних і позааудиторних занять та сприяє поглибленню знань та умінь, розвитку пізнавального інтересу до освітньої діяльності, пошуково-дослідницьких навичок, інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому педагогу, формує критичне мислення, творчий підхід до вирішення навчальних та професійних завдань, мотивує самоосвіту та особистісне й професійне самовдосконалення фахівця-професіонала [10]. Її успішність зумовлюється двома групами фак-

торів (організаційних, методичних) та дотриманням низки дидактичних принципів. Організаційні фактори включають бюджет часу для виконання завдань, навчально-методичне забезпечення і матеріально-технічну базу, а методичні – планування і наявність завдань для самостійної роботи, визначення методів, засобів, форм, самоконтроль і систематичний контроль за результатами роботи викладачем [6]. В. Єлагіна виділяє принцип єдності навчальної, аудиторної, самостійної роботи, позааудиторної діяльності студентів, принцип індивідуалізації і диференціації, принцип професійної спрямованості, принцип свідомості і творчої активності студентів, принцип посиленої складності завдань для самостійної роботи, обліку часу на їх виконання. Ці принципи сприяють формуванню у студентів умінь і навичок самостійної роботи [8]. Найефективнішими у педагогічній практиці методами самостійної роботи студентів, що сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу, на думку науковців, є такі: проблемно-пошукові методи, методи проектного навчання і колективної розумової діяльності; застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій [6]. Оптимізація самостійної роботи в процесі становлення профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії сприяє формуванню у них пізнавальних здібностей щодо системи профорієнтації, умінь самостійного конструювання та модифікації профорієнтаційних засобів, умінь з розробки диференційованих програм профорієнтації учнів, а також формуванню стійкого прагнення до безперервного професійного саморозвитку та самореалізації.

Науково-дослідна робота студентів поєднує взаємопов'язані елементи, якими є навчання студентів елементам дослідницької діяльності; організація і методика наукової творчості, наукове дослідження, яке здійснюють студенти під керівництвом викладачів; науково-дослідна робота студентів як елемент просвітницької пропаганди досягнень науки і техніки [13; 14]. У закладах вищої освіти України найбільш дієвими її формами є використання елементів наукового пошуку в домашніх завданнях, під час виконання кваліфікаційних робіт та індивідуальних завдань. Поетапне включення дослідницької діяльності через різні форми у систему підготовки майбутніх вчителів географії до профорієнтаційної роботи сприяє розширенню професійного світогляду на основі аналізу і узагальнення педагогічного досвіду профорієнтаційної роботи, оволодінню методиками проведення емпіричних досліджень з професійної орієнтації й навичками глибокої, змістовної обробки та інтерпретації результатів, формуванню вмінь застосовувати отримані результати для виявлення шляхів корекції та підвищення ефективності профорієнтації [5].

Ступінь ефективності та результативності інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі, специфічних форм діяльності майбутніх вчителів географії залежить не лише від планованості, послідовності, різноманітності використання педагогічних форм, методів, засобів навчання, їх адаптації до рівня знань, умінь студентів, а й зацікавленості його учасників у досягненні результатів.

Одним із засобів активізації мотиваційного компонента профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів географії в системі фахової підготовки є їх залучення як волонтерів до організації та проведення профорієнтаційної роботи кафедри, факультету, зокрема інтегрування розроблених інформаційних буклетів у простір інтернет-технологій, створення відповідних груп в мережевих проєктах "Facebook", "Instagram", участь спільно з викладачами в агітаційно-роз'яснювальній роботі в закладах загальної середньої освіти, виставках, конкурсах, ярмарках профорієнтаційного спрямування, днях відкритих дверей, міжнародних проєктах «Наукові пікніки», «ExLab». Студенти-педагоги безпосередньо знайомляться з особливостями організації та проведення професійної орієнтації серед здобувачів повної загальної середньої освіти в сучасних умовах, що сприяє формуванню у них профпросвітницької та профконсультаційної компетенцій.

Становлення профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії – це цілеспрямований і структурований процес, який охоплює розвиток мотивації до профорієнтаційної діяльності, опанування системи профорієнтаційних знань і умінь, підвищення рівня професійної підготовки та функціональних можливостей.

Висновки і пропозиції. У результаті проведеного дослідження встановлено, що формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів ґрунтується на потребах сьогодення і є обов'язковим компонентом професійної підготовки. Досліджуваний феномен являє собою системну особисту освіту, інтегруючи профорієнтаційні знання та уміння, практичний досвід, особисті і професійні якості, що забезпечують ефективність виконання профорієнтаційних функцій в майбутній професійній діяльності. Реалізація концептуальних засад профорієнтаційної підготовки майбутніх вчителів ґрунтується на модульному принципі побудови освітньо-професійної програми, що інтегрує предметну структуру змісту професійної освіти і діяльнісні аспекти майбутньої професії та передбачає застосування оптимально поєднаних методів, засобів, форм, технологій навчання та видів діяльності студента, які сприяють формуванню цілісної, мотивованої внутрішньо готовності студентів до профорієнтаційної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Вайнтрауб М.А. Педагогічні умови впровадження проєктних технологій у вищих навчальних закладах на прикладі викладання курсу «Методи технічної творчості». URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/98.pdf>.
2. Гвоздецька Ю. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів з основ технологій харчових виробництв у процесі фахової підготовки. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_78/part_3/21.pdf.
3. Дмитренко П.В., Косяк І.В. Формування профорієнтаційної компетентності як складової фахової підготовки майбутніх вчителів технологій. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9037/1/DMYTRENKO.pdf>.
4. Збірник типових навчальних програм для студентів спеціальності 6.040104 «Географія» / за ред. В.П. Покася, В.Г. Щабельської, С.В. Міхелі, В.В. Ковтуна. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. 216 с.
5. Зінченко В.П., Харламенко В.Б. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика: монографія. Глухів: РВВ ГНПУ імені О. Довженка, 2010. 198с.
6. Кечик О.О. Форми та методи самостійної роботи студентів педагогічного коледжу. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11koospk.pdf>.
7. Кіш Н.В. Ігрові технології як ефективний засіб навчання професійного іншомовного спілкування майбутніх фахівців різних спеціальностей. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nvuuped_2016_2_27.pdf.
8. Литовченко Н. Самостійна робота як засіб розвитку мультилінгвальної компетенції студентів-філологів. URL: http://www.multilinguaeducation.org/storage/uploads/articles_contents/150707075544.pdf.
9. Пологовська Ю.Ю. Інноваційні педагогічні технології як засіб формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/24891/1/Polohovska.pdf>.
10. Пономарьова Н.О. Готовність вчителя інформатики до профорієнтаційної роботи на ІТ-спеціальності як педагогічна проблема. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/ITZN_2017_59_3_17%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/ITZN_2017_59_3_17%20(1).pdf).
11. Процько Х.В. Підготовка майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи у загальноосвітній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика трудового навчання». Чернівці, 2009. 21 с.

12. Стеценко Н. Формування професійної компетентності майбутніх учителів шляхом підвищення їх практичної підготовки. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/315/1/competence.pdf>.
13. Сидорчук Н.Г. До питання про організацію науково-дослідної роботи студентів педагогічних навчальних закладів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/14562/1/1.pdf>.
14. Симочко Л.Ю. Методичний посібник до виконання практичних робіт з курсу «Науково-дослідна робота студентів». Ужгород, 2011. 72 с.
15. Скринник З.Е. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study) : навчально-методичний посібник. Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2012. 145 с.
16. Харламенко В.Б. Діагностика сформованості профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. URL: http://visn_ped.gnpu.edu.ua/Visnik%2014.pdf.
17. Шацька З.Я. Впровадження проєктних технологій в діяльність ВНЗ: переваги та недоліки. URL: http://er.knutd.com.ua/bitstream/123456789/808/1/V90sp_P374-383.pdf.

Polohovska Yu. Content, forms and methods of forming the vocational guidance competence of the future geography teachers in the professional training process

The article deals with the problem of formation of vocational guidance as a component of the future geography teachers' professional competence. In article is presented the scientific approach to interpreting the content of teacher's vocational competence and established that the subject of study is included in a system of personal educational process and in integrating vocational knowledge and skills, practical experience, personal and professional qualities that ensure the effectiveness of career guidance functions in the future professional activity. The structure of vocational guidance competence is determined on the base of the scientific researches' analysis. At the same time the vocational guidance competence is determined by the components that reflect the system of vocational orientation. These components are the vocational education, professional diagnostics, professional consultative and professional competence. The purpose, content, forms and teaching methods that help to form the vocational guidance competence of the future teachers are revealed. The connection between the structure and content of vocational training and the process of formation and development of career guidance of the future geography teachers is considered. It is determined that the process of vocational guidance formation of pedagogical universities students implies a gradual complication in every year of study. The gradual complication reflects in the content of educational material and in vocational guidance activities of the future teachers. The process of vocational guidance formation includes the stage of deep fundamental theoretical training. Theoretical training improves the process of cognitive components formation and formation of students' vocational knowledge and skills which are need in practical training. These provides the development of operational-professional vocational guidance knowledge and skills. It is established that for realization of the target aim in each stage of study is needed the usage of combined methods, tools, forms, technologies of study and efficient student's activity. As a result, the methodological influence on the formation of motivated readiness of students for vocational guidance activities is observed. It is proved that the main pedagogical ways of forming the vocational competence is the involving the future teachers into vocational activities through the studying the academic disciplines, modeling of teacher's career guidance and direct involvement of students in vocational guidance process during the teaching practice at schools. In the article also substantiated the expediency of using the innovative pedagogical technologies in system of professional training of the future geography teachers for vocational guidance activities.

Key words: vocational guidance competence, professional training, content, forms and methods of vocational guidance competence formation.